

ХУЛОСАИ

комиссияи экспертии Шӯрои диссертациони 6D.KOA-047 назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ оид ба диссертатсияи номзади Рачабова Фируза Садриддиновна дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷуён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфаҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.04-Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ) (Такрорӣ)

Комиссияи экспертӣ дар ҳайати доктори илмҳои педагогӣ, профессор Сафаров Шодӣ Асомуродович, номзади илмҳои педагогӣ, дотсент Байдуллоев Аъзам ва номзади илмҳои педагогӣ, дотсент Рамазонова Рачабгул рисолаи диссертациони Рачабова Фируза Садриддиновнаро дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷуён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфаҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.04-Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ) пешниҳод гардидааст, баррасӣ намуда, ба чунин хулоса омад.

Мубрамии таҳқиқоти диссертационӣ аз он бармеояд, ки рушди сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва зехнии ҷаҳон дар маҷмӯъ ду тамоюли бо ҳам вобаста ва муқолиф: ҳамгирӣ ва тафриқавиро тавсиф менамояд. Қаробати иҷтимоӣ-фарҳангӣ, омезиши мутақобилаи фарҳангҳо, муттаҳидшавӣ ва робитаҳои байниэтникӣ аз як тараф, афзоиши худшиносии миллӣ, афзалияти арзишҳои фарҳангии ҳар халқ, ҷаҳол гардидани тавачҷуҳ ба сарчашмаҳои худии фарҳангӣ-таърихӣ аз дигар тараф ба муҳим будани мавзӯи таҳқиқотӣ шаҳодат медиҳад.

Таҳлили маводи дар матбуоти ватанӣ ва хориҷӣ ҷопшуда аз он шаҳодат медиҳад, ки ҷомеаи ҷаҳонӣ барои рушди сайёра стратегияи гуфтугуӣ тамаддунхоро бо майлони торафт бештар тафсилдиҳии

қисматҳои ба ҳам таъсиргузори фарҳанг ва ҳамгирии онҳо дар фазои бутуни фарҳангӣ афзалиятнок мешуморад.

Дониستاني забони хориҷӣ (минбаъд: ЗХ) ҳамчун воситаи муоширати байнифарҳангӣ бе азхудкунии мувозии фарҳанги дахлдор номумкин аст. Аз ин сабаб раванди таълимро тавре бояд ташкил дод, ки ЗХ ҳамчун хориқаи (феномени) фарҳанги миллӣ мавриди омӯзиш қарор гирифта, нави хосаи салоҳият - салоҳияти байнифарҳангӣ тавҷеҳ карда шавад ва дар натиҷаи ниҳой муоширати комили байнифарҳангӣ ва ҳамдигарфаҳмӣ таъмин гардад.

Бояд зикр намуд, ки дар солҳои ахир рағбат ба масъалаҳои консепсияи муоширати байнифарҳангӣ афзуда истодааст. Вале дар илми педагогика ва методикаи таълими забонҳои хориҷӣ моҳият, мундариҷа ва таркиби падидаи иҷтимоӣ фарҳангии мавриди таҳқиқоти мазкур амиқан *нокифоя омӯхта шудаанд*. Ҳамаи ин *мубрам будани* коркарди назариявӣ ва амалии масъалаҳои марбут ба ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии омӯзгорони ояндаи забони хориҷиро дар раванди таълими муассисаҳои таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ тасдиқ менамояд.

Мақсади таҳқиқот: Аз лиҳози назариявӣ асоснок кардан ва аз тариқи озмоиш санҷидани модели ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар самаранокии технологияҳои педагогӣ зимни таълими забони хориҷӣ.

Объекти таҳқиқот: Раванди инкишофи салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён чӣхати истифодаи технологияҳои педагогӣ зимни таълими забони хориҷӣ.

Мавзӯи таҳқиқот. Ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён зимни таълими забони хориҷӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ.

Фарзияи таҳқиқот: Асоси таҳқиқотро назарияи зерин ташкил медиҳад: ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди таълими забонҳои хориҷӣ пурсамар хоҳад буд, агар:

- мундариҷаи барномаҳои касбии таҳсилот имкониятҳои таъсиргузори тарафайни фарҳангҳои миллиро, ки барои донишҷӯён аҳамияти шахсиятӣ доранд, пешбинӣ намояд;

- самтгирӣ ба тамоюли коммуникативии моделҳои муосири хатмкунандагон дар мубрамгардонии ҳолатҳои воқеии муоширати байнифарҳангӣ афзалият дошта бошад;

- модели ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии муаллими ояндаи забони хориҷӣ ва технологияи амалисозии он дар раванди таълими факултаҳои забонҳои хориҷии муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгорӣ коркард шуда бошад;

- мундариҷаи предметии семинари ихтисосӣ ба фаъолияти касби ояндаи донишҷӯ нигаронида шуда, мундариҷаи тартиботӣ ҳамчун фаъолияти коммуникативии таълимӣ-маърифатӣ бо истифодаи методҳои инноватсионӣ ва фаъоли таълим амалӣ карда шавад;

- низоми дидактикӣ, ки азхудкунии давра ба давра дар чараёни омӯзиши фанҳои предметӣ ва касбӣ ва марҳилаи таҷрибаомӯзии педагогӣ таъмин месозад, ба вуҷуд оварда ва дар амал ҷорӣ карда шавад;

- меъёрҳо ва дараҷаҳои ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён зимни таълими забони хориҷӣ муайян карда шаванд;

- модели ташаккули салоҳиятмандии донишҷӯён дар самаранокии технологияҳои инноватсионӣ дар раванди таълими забони хориҷӣ ошкор, тавсиф ва аз лиҳози озмоишӣ санҷида шавад;

- дар раванди таълим бештар методҳо ва воситаҳои технологияҳои бозигӣ, ки навҳои гуногуни фаъолияти касбии донишҷӯёнро фаро мегиранд, истифода бурда шаванд.

Саҳми шахсии доктараби дарёфти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Аз асоснок гардонидани ғояҳо ва қоидаҳои асосии рисола, коркарди модели концептуалие, ки дар асоси муносибатҳои системавӣ-ҳамгирӣ, шахсиятӣ-фаъолмандӣ ва босалоҳият барои ҳалли проблемаи ташаккули салоҳияти байнифарҳангии донишҷӯён дар чараёни таълими забони

хориҷӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии омӯзгории Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар гузаронидани кори таҳқиқотӣ, тафсир ва тасдиқи натиҷаҳои бадастомада имкон медиҳад, иборат мебошад.

Ширкати шахсии муаллиф инчунин аз коркард ва амалисозии семинари махсус дар мавзӯи «Коммуникатсияи байнифарҳангии омӯзгори забони хориҷӣ», ки ба таълими озмоишӣ ворид карда шудааст, ва аз интихоби методҳо ва тарзҳои таълим бо мақсади педагогикунони кулли раванди таълими касбӣ, аз татбиқи мустақим ва роҳбарӣ чиҳати гузаронидани кори таҷрибавӣ-озмоишӣ, аз иҷрои мустақилонаи таҳқиқоти диссертатсионӣ, инчунин аз матолиби ба ҷоп расонда иборат мебошад.

Дарачаи эътимоднокӣ ва асоснокии натиҷаҳои бадастомадаро чунин корҳо таъмин менамоянд: пуррагии муқаррароти назариявӣ, мантиқан зиддияти дохилӣ надоштани таҳқиқот, басанда будани методҳои истифодашуда барои мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, инчунин ба кор бурда шудани методҳои математикии коркарди натиҷаҳои озмоиш ва баррасӣ гардидани натиҷаҳои таҳқиқот дар конференсияҳои байналмиллалӣ, ҷумҳуриявӣ ва донишгоҳӣ ва баҳои мусбат гирифтани онҳо, таҷрибаи амалии фаъолияти касбии педагогии муаллифи диссертатсия.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз муқаддима, ду боб, хулоса ва рӯйхати адабиёт иборат аст.

Дар муқаддима муаллифи диссертатсия мубрам будани мавзӯи диссертатсияро асоснок намуда, заминаҳои методологии масъала ва мавзӯи мавриди пажӯҳишро муайян карда, дарачаи коркарди онро нишон додааст. Оид ба мавзӯъ, объект ва предмети таҳқиқот муаллиф андешаҳову назари худро баён намуда, мантиқан онҳоро мувофиқ ба талаботи рисолаҳои илмӣ ҷо ба ҷо мегузорад. Фарзия ва мақсаду ҳадафро муайян намуда мувофиқи онҳо вазифаҳои таҳқиқотро тавсиф мекунад, ки он дар асоснок кардани истифодаи маводи назариявӣю методологии мавҷуд ва дастрас буда истифода мегардад. Дар рисола навгонии илмӣ, аҳаммияти

назариявӣ ва амалиявии таҳқиқот маълум карда шудааст; нуктаҳои ба Ҳимоя пешниҳодшаванда баён гардидаанд; марҳилаҳо ва усулҳои пажӯҳиш нишон дода шуда, оид ба санҷиш (тафтиш) маълумот оварда шудаанд.

Дар боби аввал «Асосҳои назариявии ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ» муносибатҳои асосӣ дар омӯзиши мафҳумҳои «салоҳият», «салоҳиятмандӣ», «салоҳиятмандии байнифарҳангӣ» таҳлил карда шудаанд, моҳият, сохтор ва мазмуни салоҳиятмандии байнифарҳангӣ мушаххас карда шуда, асосҳои педагогии ташаккулёбии салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар чараёни омӯзиши забони хориҷӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии педагогӣ баррасӣ карда шудаанд; равияи шахсиятӣ-фаъолмандӣ ба ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар муҳити бисёрфарҳангӣ ва омодагии омӯзгорони ояндаи ЗХ ба ҳамкорӣ дар заминаи рабобити байнифарҳангӣ маълум карда шудааст.

Муаллифи диссертатсия дуруст таъкид менамояд, ки мафҳуми «салоҳиятмандии байнифарҳангӣ» ҳамчунин бо мафҳуми «фаъолияти мутақобилаи байнифарҳангӣ» вобастагӣ дорад. Ғояи равияи шахсиятӣ-фаъолмандӣ аз он иборат аст, ки раванди таълим ба шахсияти донишҷӯ, ангезаҳо, мақсадҳо, талаботи ӯ нигаронида мешавад, вале барои амалан татбиқсозии шахсият муносибати фаъолмандона муҳим аст, ки зимни он таҷриба ва рушди шахсиятӣ ташаккул меёбад.

Муаллиф тазаккур медиҳад, ки зимни ба амал татбиқгардонии равияи шахсиятӣ-фаъолмандӣ ӯ кӯшиш намудааст раванди таълимро тавре ташкил диҳад, ки муаллимони оянда худашон ҳамчун субъекти фаъолияти худ амал кунанд: онҳо масъаларо дарк ва ҷудо менамоянд, мақсади омӯзиши ин ё он масъаларо пеш мегузоранд, вазифаҳоро тавҷеҳ медиҳанд, онҳоро ҳал мекунанд ва метавонанд донишҳои бадастовардари дар амал истифода баранд.

Муҳаққик дар рисола модели ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар гурӯҳҳои бисёрэтникӣ ҳаллу фасл намудааст. Ҳамчун асоси таҳияи модели салоҳиятмандии байнифарҳангӣ қоидаҳои концептуалии методологияи когнитивӣ-байнифарҳангӣ, принципҳои назарияи банақшагирӣ, қоидаҳои назарияи фаъолмандии таълим ва идоракунии фаъолияти маърифатии муҳассилин амал менамоянд.

Дар боби дуюм «Технологияҳои педагогӣ дар ташаккули салоҳияти байнифарҳангии омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ» масъалаҳои технологияи фаъолияти муштараки педагогии донишҷӯён дар шароити муоширати байнифарҳангӣ ва самаранокии технологияҳои педагогӣ дар ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангӣ дар давраи таълими таҷрибавии омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ нишон дода шудаанд.

Предмети технологияҳои педагогии муосир фаъолиятҳои мутақобилаи мушаххаси амалии омӯзгорон ва донишҷӯён дар ҳама гуна соҳа мебошанд, ки дар асоси сохторикунонӣ, банизомдарорӣ, барномасозӣ, стандартикунонии тарзҳо ва усулҳои таълим ё тарбия ва ғайра ташкил карда шудаанд. Оқибат, натиҷаи мусбати устувор дар азхудкунии донишҳо, маҳоратҳо ва малакаҳо аз ҷониби муҳассилин, дар ташаккули шаклҳои иҷтимоӣ-арзишӣ ва одатҳои рафтор ба даст оварда мешавад.

Унвонҷӯӣ ибронд мебарояд, ки муассисаҳои таҳсилоти олии муосир бояд ба раванди инноватсионӣ ва рушди иҷтимоӣ саҳми худро гузоранд ва технологияҳои инноватсиониро коркард намоянд, ки онҳо ташаккули маҳоратҳои касбии донишҷӯёнро таъмин кунанд.

Фаъолияти мутақобилаи байнифарҳангии пурмаҳсул дар раванди таълим ҳамроҳсозии амалиёт, ёрмандии тарафайн, дастгирии якдигар, муносибат дар асоси ҳамкории эътимоднокро таъмин менамояд. Дар робита ба фаъолияти мутақобилаи байнифарҳангии омӯзгорони ояндаи

забони хориҷии муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ муҳаққиқ қори таҷрибавӣ-озмоишӣ баргузор намудааст.

Муаддифи рисолаи таҳқиқотӣ дар давраи ташаккулдиҳандаи таълими озмоишӣ технологияҳои инноватсионии педагогиро бо истифодаи методҳои интерактивӣ дар машғулиятҳои гурӯҳии интерактивӣ (диалог, полилог, бозиҳои нақшофарӣ, усулҳои ҳамкорӣ дар даста, моделсозӣ, тренингҳо, case-study, муколамаҳои суқротӣ ва ғайра) мавриди истифода қарор додааст, ки дар равияи шахсиятӣ-фаъолмандӣ худинкишофдиҳӣ, шучоатмандӣ ва худзохирнамоӣро пешбинӣ менамояд, иқтидори шахсиятии донишҷӯёнро васеъ мекунад, ба онҳо барои азхудкунии муваффақонаи забону фарҳанги хориҷӣ имкониятҳои бештар медиҳад ва барои ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён мусоидат менамояд. Дар аксарияти донишҷӯён *дараҷаи баланди ангежа* ба азхудкунии салоҳиятмандии байнифарҳангӣ мушоҳида қарда шудааст.

Аз натиҷагирӣ аз қорҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ хулоса бароварда шуда, тавсияҳои педагогӣ пешкаш қарда шудаанд, ки онҳо ба баланд бардоштани самаранокии шакл, роҳу усулҳои ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии омӯзгорони ояндаи забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии муассисаҳои таҳсилоти олии касбии педагогӣ мусоидат менамоянд.

Муҳаққиқи рисола ибраз медорад, ки дар рафти қорҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ робитаи байниҳамдигарии мазмуни таълими забони хориҷӣ дар заминаи забони тоҷикӣ, тақмилдиҳии мазмун ва методҳои таълим дар дарсҳои забони хориҷӣ дар асоси баҳисобгирии дастовардҳои методикаи таълим ва фанҳои бо ҳам наздик, инчунин таҳлилу ҷамъбасти таҷрибаи пешқадами омӯзгорони забони хориҷӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии он ба банақшагирӣ, ташкил ва баргузори машғулиятҳои амалӣ қардидаанд.

Унвонҷӯй ба таҷрибаи амалии омӯзгорони забони хориҷӣ таваҷҷуҳи махсус дода дар як вақт дар раванди кори таҷрибавӣ – озмоишӣ арзишмандии низоми технологияҳои инноватсиониро дар натиҷабахшии мақсаду вазифаҳои таҳқиқотӣ баррасӣ намудааст, ки онҳо дар рисолаи диссертатсионӣ дар модел ва ҷадвалҳо инъикос ёфтаанд.

Дар кори таҳқиқотии мазкур раванди афзалиятнокии рушди шахсиятӣ-фаъолмандӣ ва омодагии касбии омӯзгорони забони хориҷиро дар асоси баҳисобгирии хусусиятҳои рушди фардӣ – шахсиятӣ, иҷтимоӣ – фарҳангӣ ва миллӣ – этникӣ омӯхта, таҳлил ва самтгирӣ карда шудааст.

Натиҷаҳои асосӣ ва хулосаҳои, ки дар диссертатсия оварда шудаанд, асос медиҳанд тасдиқ намоем, ки вазифаҳои таҳқиқоти мазкур иҷро гардида *фарзияи таҳқиқот* асоси худро ёфтааст ва натиҷаҳои татбиқи рисолаи илмӣ гувоҳи онанд, ки таҳқиқоти Раҷабова Фируза Садриддиновна дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷуён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфарҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ» дорои аҳамияти воқеии илмӣ, назариявӣ ва амалӣ мебошад.

Хулоса

Диссертатсияи Раҷабова Фируза Садриддиновна кори таҳқиқоти пурра анҷомёфта ҳисобида шуда, натиҷаҳои ба дастмада ба ихтисоси диссертатсия ҷавобгӯ мебошанд. Мазмун ва муҳтавои автореферат ва мақолаҳои илмӣ дар нашрияҳои тавсиякардаи КОА–и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми ҚТ, Паёми ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ ва Паёми ДМТ (5 номгӯи мақола), маҷмуаҳои мақолаҳои дар дигар маҷаллаву нашрияҳо ба чоп расида (25 номгӯи мақолаҳо) ба мавзӯи таҳқиқоти илмӣ, иҷрои мақсаду вазифаҳои гузошташудаи муаллиф мувофиқат менамоянд.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисос. Диссертатсияи Раҷабова Фируза Садриддиновна дар мавзӯи «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфаҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ» ба шифри ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.04 - Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ) мутобиқат мекунад.

Вобаста ба мубраи, эътимодноки, навгонии илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалии натиҷаҳои таҳқиқот комиссияи экспертӣ пешниҳод мекунад, ки диссертатсияи мазкурро ба ҳимоя пешниҳод намудан мумкин аст.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ ба талаботи бандҳои 31 ва 33-35 Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 таҳти № 267 “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ” ва талаботи КОА – и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он Раҷабова Фируза Садриддиновна барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 13.00.08 – Назария ва методикаи таҳсилоти касбӣ (13.00.08.04 - Назария ва методикаи фанҳои гуманитарӣ) сазовор дониста мешавад.

Роҷеъ ба диссертатсияи Раҷабова Фируза Садриддиновна таъин карда шаванд:

- ба ҳайси муассисаи пешбар: Донишгоҳи миллии Тоҷикистон;

- ба ҳайси муқарризони расмӣ:

- Шоҳиён Нуралӣ Набот – доктори илмҳои педагогӣ, профессор, мудир кафедраи педагогикаи Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода;

Лутфуллоева Парвина Маҳмадуллоевна – номзоди илмҳои педагогӣ, муовини директор оид ба корҳои илмӣ Пажуҳишгоҳи рушди маориф ба номи Абдурахмони Ҷомии Академияи таҳсилоти Тоҷикистон;

Ҳангоми таҳияи ҳуҷҷатҳо номи мавзӯи кори диссертационии мазкур чунин пайгирӣ карда шавад: «Методикаи ташаккули салоҳиятмандии байнифарҳангии донишҷӯён дар раванди омӯзиши забони хориҷӣ дар шароити муҳити бисёрфаҳангии донишгоҳҳои омӯзгорӣ».

Раиси комиссияи эксперти, доктори илмҳои педагогӣ, профессор

Сафаров Ш.А.

Узви комиссияи эксперти, номзоди илмҳои педагогӣ, дотсент

Байдуллоев А.И.

Узви комиссияи эксперти, номзоди илмҳои педагогӣ, дотсент

Рамазонова Р.С.

Имзоҳои профессорон Ш.Сафаров, дотсентон А.Байдуллоев ва Р.Рамазоноваро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДДОТ ба номи Садриддин Айнӣ
02.10.2023 с.

Мустафозода А.